

Türkiye'deki Turizm Rehberliği Tezsiz Yüksek Lisans Programlarının Öğretim Programlarına İlişkin Eleştirel Bir Çözümleme

Yasin Keleş¹ Aleyna Özgül^{2**} Ayhan Ural³

¹ Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Samsun, Türkiye, keles@omu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6879-448X

² Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun, Türkiye, ozgulaleynaa@gmail.com, ORCID: 0009-0008-6476-2107

³ Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara, Türkiye, urala@gazi.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2548-3745

Öz

Türkiye'de turist rehberliği eğitimi örgün eğitimde ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyde verilmektedir. Turist rehberliği tezsiz yüksek lisans programlarına öğrenci kabulü için genellikle alan sınırlaması getirilmemekte ve bu durum temelde tartışmaya açık bir konu haline gelmektedir. Turist rehberliği tezsiz yüksek lisans programından mezun olduğu takdirde, turist rehberliği mesleğinin icrası için yasal koşullardan biri sağlanmış sayılmakta, bu durum da öğretim programlarının sorgulanmasını gerekli hale getirmektedir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de turist/turizm rehberliği tezsiz yüksek lisans programlarının öğretim programlarına ilişkin eleştirel bir çözümleme yapılmasıdır. Araştırma, nitel bir araştırma olup veriler doküman inceleme yöntemi ile elde edilmiş ve içerik analizi ile çözümlenmiştir. Doküman incelemeye, 8'i devlet ve 2'si vakıf olmak üzere 10 üniversitenin turist rehberliği tezsiz yüksek lisans programı dâhil edilmiştir. İçerik analizi ile programlarda açılan dersler sınıflandırılmış; sınıflandırma doğrultusunda her bir programın öğrenme kazanımları ile dersleri eşleştirilmiştir. Araştırmada, lisans düzeyinde verilen derslerin bazı tezsiz yüksek lisans programlarında birleştirilerek verildiği, öğrenme kazanımları ile açılan derslerin tamamen uyumlu olmadığı, birçok programda öğrenme kazanımları ile açılan hiçbir dersin örtüşmediği yönünde sonuçlar elde edilmiştir. Araştırma sonuçları doğrultusunda uygulayıcılara ve araştırmacılara bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Turist Rehberliği Mesleği, Turist Rehberliği Eğitimi, Öğretim Programı, Turist Rehberliği Öğretim Programı, Turizm Sosyolojisi

A Critical Analysis of Tourism Guidance Non-Thesis Master's Degree Curricula in Türkiye

Abstract

Tourist guiding education is given at the associate, undergraduate, and graduate levels of formal education. There are no field barriers for student admission to non-thesis master's programs in tourist guiding, which has become a controversial issue. One of the legal conditions for the performance of the tourist guiding profession is considered to be fulfilled in the case of graduation from the master's degree program without a thesis in tourist guiding that necessitates questioning the curricula. The aim of the study is to make a critical analysis of non-thesis master's degree curricula of tourist and tourism guidance in Türkiye. The study is qualitative, and the data were obtained using the document analysis method and analyzed using content analysis. The document analysis included the non-thesis master's degree programs in tourist guiding of 10 universities, 8 of which were state universities and 2 of which were foundation universities. The courses offered in the programs were classified by content analysis, and the learning outcomes and courses of each program were matched in line with the classification. In the research, it was concluded that the courses given at the undergraduate level were combined in some non-thesis master's programs; the learning outcomes and the courses offered were not completely compatible; and in many programs, the learning outcomes and the courses offered did not overlap. In line with the research results, some suggestions were presented to practitioners and researchers.

Keywords: Tourist Guiding Profession, Tourist Guiding Education, Curriculum, Tourist Guiding Curriculum, Sociology of Tourism

önerilen atf/cite this article as

Keleş, Y., Özgül, A. & Ural, A. (2024). Türkiye'deki Turizm Rehberliği Tezsiz Yüksek Lisans Programlarının Öğretim Programlarına İlişkin Eleştirel Bir Çözümleme. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 259-281.

**Sorumlu yazar e-posta/ Corresponding author e-mail: ozgulaleynaa@gmail.com

Araştırma Makalesi

Cilt 8, Sayı 1, 2024
ss. 259-281

Gönderim : 29.12.2023
1. Düzeltme: 22.01.2024
Kabul Tarihi: 20.02.2024

Research Article

Vol 8, No 1, 2024
pp. 259-281

Received : 29.12.2023
Revision1: 22.01.2024
Accepted: 20.02.2024

GİRİŞ

Kişi veya grup hâlindeki yerli veya yabancı turistlerin gezi öncesinde seçmiş oldukları dil kullanılarak ülkenin kültür, turizm, tarih, çevre, doğa, sosyal veya benzeri değerleri ile varlıklarının kültür ve turizm politikaları doğrultusunda tanıtılarak gezdirilmesini kapsayan turist rehberliği mesleği (Turist Rehberliği Meslek Kanunu, 2012), üniversitelerin lisans düzeyinde turizm rehberliği bölümlerinde verilen eğitimin yanı sıra, ön lisans ve lisansüstü düzeyde de yürütülmekte ve mezuniyetlerin ardından gerekli yasal koşulların sağlanmasıyla bireyler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte herhangi bir lisans programından mezun olan bireyler de sertifika programlarının yanı sıra kabul edildikleri takdirde turist rehberliği alanında tezsiz yüksek lisans programını tamamladıklarında yasal koşullar açısından gerekli olan turist rehberliği eğitimini tamamlamış olarak kabul edilmektedir. Temelde bir mesleğin eğitiminin tek bir eğitim programında verildiği dikkate alındığında, turist rehberliği mesleğindeki bu karmaşık durum eleştiriye açık hale gelmektedir. Bir alandaki mesleki eğitimin üniversite düzeyinde yürütülmesi, üniversitenin amaçlarını ve işlevlerini de kapsayacak biçimde tasarlanmasını beraberinde getirmektedir. Aksi takdirde üniversiteler, piyasanın pratik ihtiyaçlarını karşılamak için örgütlenmiş yapılardan bir farkı kalmayacak, mesleğin icrası için belge veren kurumlara dönüşme tehlikesi ortaya çıkacaktır. Bu noktada öncelikle üniversitenin ne olduğunu anlamak gerekmektedir.

Üniversite kavramının kökeninin, Latince bağımsız, tüzel kişiliğe sahip müşterek çıkarları olan kişiler topluluğu anlamındaki “universitas”dan geldiği ifade edilmektedir (Ceylan, 2008). Türkiye coğrafyasında özellikle Tanzimat Fermanı ile batılı anlamda değişikliklerin başlaması ile birlikte 19.yy’da üniversiteler kurulmaya başlanmış olup ilk yükseköğretim kurumu olarak Darülfünun açılmıştır (Ceylan, 2008; Namal & Karakök, 2011; Yazar & Averbek 2018). Zamanla işlevini yitiren Darülfünun, 1932 yılında Albert Malche’nin raporunda belirttiği nedenlerden dolayı kapatılmış ve 1933 yılındaki üniversite reformuyla İstanbul Üniversite’sine dönüştürülmüştür (Namal & Karakök, 2011; Özata, 2013; Yazar & Averbek, 2018). Günümüzün değişen ve gelişen koşullarında eğitim üzerine birçok reform yapılmış olsa da Albert Malche’nin raporunda yer alan “Türkçe kaynak yetersizliği, bilgilerin ezberletilmesi, fiziki ve kuruluş yeri yetersizlikleri, tekrarlanan – eski bilgiler ve araştırmalara olanak sağlanmaması” gibi eksikliklerin günümüzde devam ettiği görülmektedir (Ural & Aksay, 2005). Bir bakıma üniversiteler, vermiş oldukları eğitimlerin temel amacından ziyade ekonomik çıkar kaygısı güderek ve bilimden yoksun kalarak eğitim vermeye devam etmektedir (Ural, 2009). Rosovsky (2000), üniversiteden beklenenlerin, öğrenim görenlerin özgür irade ile konuşup yazabiliyor olması, her konuda eleştiriye açık, araştırmacı ve en azından bir dalda derinlemesine uzmanlık kazanmış” olması gerektiğini ifade etmiştir. Hangi düzeyde örgütlenmiş olursa olsun, üniversitede düzeyinde verilen eğitimlerde söz konusu özelliklerin kazandırılması, bilimden taviz verilmemesi ve üniversitedeki eğitim birimlerinin üniversiteye ait olduğunu yansıtması gerekmektedir. Lisans programları varken, turist rehberliği alanında tezsiz yüksek lisans programlarına farklı alanlardan öğrenci kabul edilerek mesleği icra

etmeye yönelik yetki verilmesi ayrı bir tartışma konusu iken; açık olan programların nasıl tasarlandığını da ortaya koymak gerekir. Bu doğrultuda, bu çalışmada farklı düzeylerde verilen turist rehberliği eğitim programlarından tezsiz turist rehberliği eğitimi yüksek lisans programlarının içeriği, öğrenme kazanımları ve verilen derslerle öğrenme kazanımlarının tutarlığı üniversitenin işlevi çerçevesinde eleştirel bakış açısıyla incelenmiştir.

Kavramsal Çerçeve

Turist Rehberliği Tezsiz Yüksek Lisans Programları

Lisansüstü eğitim, tezli ve tezsiz yüksek lisans eğitimi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Lisansüstü Eğitim Enstitüsü ve Öğretim Yönetmeliği, 2023). Tezli yüksek lisans eğitimi ile ilgili mesleğin icra edilebileceği teorik bilginin yanı sıra, bilimsel araştırma yapabilme yetkinliğinin kazandırılması amaçlanmaktadır. Eğitim süreci en az dört yarıyıldır. Tez savunma sınavını başarı ile tamamlayarak 120 AKTS kredisini bitirmeyi içermektedir. Tezsiz yüksek lisans eğitimi ise öğrenciye mesleki konularda bilgi kazandırarak mevcut bilginin uygulamada nasıl kullanılacağını gösteren programdır. Eğitim süresi boyunca ders içerikleri en az 60 AKTS'den oluşmaktadır. Eğitim süresi en az bir yıl en fazla iki yıl olacak şekilde verilmektedir (LEÖY, 2023). Özellikle turizm rehberliği alanı içerisinde, sadece lisans mezuniyeti not ortalaması dikkate alınarak tezsiz yüksek lisans öğrenimi için başvuru yapılabilmektedir (Ak & Soybalı, 2021; Eser, 2020). Tablo 1'de Türkiye'deki tezsiz yüksek lisans programlarının üniversitelere göre dağılımına ve başvuru şartlarına yer verilmiştir:

Tablo 1. Turizm Rehberliği Tezsiz Yüksek Lisans Programları ve Başvuru Şartları

Üniversite Adı	Kurum Tipi	Program Adı	Hangi programdan mezun olanlar başvuru yapabilir?
Afyon Kocatepe Üniversitesi	Devlet	Turizm Rehberliği	Herhangi bir bölümden lisans mezunu olanlar
Aksaray Üniversitesi	Devlet	Turizm Rehberliği	Herhangi bir bölümden lisans mezunu olanlar
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Devlet	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği	Herhangi bir bölümden lisans mezunu olanlar
Çanakkale 18 Mart Üniversitesi	Devlet	Turist Rehberliği (Örgün ve Uzaktan Eğitim)	Herhangi bir bölümden lisans mezunu olanlar
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	Devlet	Turizm Rehberliği	Herhangi bir bölümden lisans mezunu olanlar
İstanbul Gelişim Üniversitesi	Vakıf	Turizm Rehberliği	Herhangi bir bölümden lisans mezunu olanlar
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi	Devlet	Turist Rehberliği	Herhangi bir bölümden lisans mezunu olanlar
Kapadokya Üniversitesi	Vakıf	Turist Rehberliği (Örgün ve Uzaktan Eğitim)	Sosyal ve Beşeri Bilimler alanındaki fakültelerden mezun olanlar
Mardin Üniversitesi	Devlet	Turizm Rehberliği	Sosyal Bilimler alanı ile ilgili lisans mezunu olup geçerliliği kabul edilen yabancı dil sınavından en az 50 puan alanlar
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	Devlet	Turizm Rehberliği	Herhangi bir bölümden lisans mezunu olanlar

Not: Tablo 1, üniversitelerin web sayfaları ile program bilgi paketlerinden alınan bilgilere göre hazırlanmıştır.

Tablo 1'de de görüldüğü gibi, Türkiye'de farklı üniversitelerde turist rehberliği alanında tezsiz yüksek lisans programı mevcut olup başvuru şartları incelendiğinde 2 üniversitenin sınırlama getirdiği görülmektedir. Kapadokya Üniversitesi ve Mardin Üniversitesi'nin başvuru koşulları genel olarak sosyal ve beşeri bilimler mezunlarını kabul etmeye yöneliktir. Yine Mardin Üniversitesi yabancı dil ölçütü belirlemiştir. Tablo 1'de yer alan diğer üniversiteler, turist/turizm rehberliği tezsiz yüksek lisans programlarına öğrenci kabulünde herhangi bir alan sınırlaması getirmemiştir.

Turizm rehberliği alanında tezsiz yüksek lisans programından mezun olduğunda turist rehberliği yapabilmek için gerekli yasal koşullardan biri yerine getirilmiş sayıldığından, programa her alandan öğrencinin kabul edilmesiyle birlikte problemli bir durum ortaya çıkmaktadır. Mevcut durumda turist/turizm rehberliği eğitimi ile ilgili süregelen sorunlar ortadayken, bu sorunlara çözüm üretilemeden açılan ve lisans mezunu olan herkesin başvuru yapabileceği turist rehberliği tezsiz yüksek lisans programlarının öğretim programlarını ve öğrenme kazanımlarını irdelemekte fayda vardır. Turist rehberliği eğitimine ilişkin ilgili literatürde yer alan çalışmalar mevcut sorunların ortaya konulabilmesi açısından fayda sağlayacaktır.

Turizm Rehberliği Eğitiminin Sorunlarına Yönelik Araştırmalar

Turizm eğitimindeki genel sorunları “fiziki ve akademik alt yapı yetersizliği, staj sorunu, müfredat ve yabancı dil, istihdam ve kariyer” sorunları olarak ifade etmek mümkündür (Solmaz, 2019). Bu tür sorunlar lisans düzeyinde turizm eğitiminde görülmekle birlikte, turizm rehberliği eğitiminin sorunlarına yönelik fazlaca araştırmaya rastlamak mümkündür. Bu araştırmaların özellikle öğretim programı, yabancı dil, staj ve uygulama gezisi üzerinde yoğunlaştığı dikkati çekmektedir.

Öğretim programı sorununa yönelik çalışmalar incelendiğinde, yeni öğretim programlarının önerildiği ve tek tek ders önerisi yapılan çalışmalarla karşılaşmak mümkündür (Altürk, Yel, Arık Yüksel & Balcı, 2016; Atay, Güvenç & Bozdoğan, 2022; Aşkın, 2020; Çakmak & İstanbullu Dinçer, 2018; Çokişler, 2022; Çokişler, 2021; Demirdağ, 2022; Eker, 2015; Eker & Zengin, 2016; Gül, 2012; Güven & Ceylan, 2014; İşçeli & Kılıç, 2018; Kardaş, 2020; Kürkçü, 2018; Kuşluyan & Çeşmeci, 2002; Olcay, 2008; Özsoy & Çokal, 2021; Pelit & Katırcıoğlu, 2018; Şahin & Şahin, 2007; Temizkan & Timur, 2020; Temizkan & Ergün, 2018; Yenipınar & Kardaş, 2019; Yenipınar & Zorkirişçi, 2013).

Turist rehberliği eğitiminde önemli bir sorun da yabancı dil yeterliliği konusundadır. Konu ile ilgili araştırmalar, öğretim süreci içinde dil becerisinin gelişmemesi, ders materyallerin ders içeriği ile uyumlu olmaması, derse öğrencinin aktif katılımını sağlayacak öğretim tekniklerinin yetersiz kalması gibi birçok sorunu kapsamaktadır (Aksoy, 2020; Akgül & Aktaş, 2023; Altürk vd., 2016; Atay vd., 2022; Bağdat, Yerli, Yılmaz, Saraç & Pamukcu, 2022; Cansu & Tanrıseven, 2020; Cömert, 2014; Çelikkanat Paslı & Paslı 2022; Demirdağ, 2022; Eker & Zengin, 2016; Erkol Bayram, 2016; Ilgaz & Çakar, 2002; Kuşluyan & Kuşluyan, 2000; Kuşluyan & Çeşmeci, 2002; Solmaz, 2019; Taş, 2019; Temizkan & Ergün, 2018; Üzümcü, Alyakut & Günsel, 2015).

Turist rehberliği eğitiminde önemli sorunlardan biri de staj ve yasal koşulların sağlanması için gerekli olan uygulama gezisi sorundur. Turist rehberliği öğretim programlarının genellikle teorik olması ve uygulama derslerinin az olması, bilginin uygulamaya dönüşmesi konusunda sorunlar yaratmaktadır. Yapılan araştırmalarda “staj yeri ve staj ücreti sorunları” ile ilgili sınırlı sayıda çalışma (Pelit, Çoban & Tomakin, 2023; Pelit, Kabakulak & Zorlu, 2019; Çokal, Yılmaz Dalgıç & Büyükkuru, 2019) bulunmaktadır. Uygulama gezisi konusunda ise uzun süreli gezilerde öğrencilerin motivasyon düşüklüğü yaşadığı, uygulama gezisi ücretinin pahalı olması, gezilerin kontenjanlarının sınırlı olması, konuya yönelik Üniversite ve Turist Rehberleri Birliği (TUREB) arasında net bir fikir birliğinin olmaması ve uygulama gezisi esnasında konaklama işletmelerinden kaynaklı sorunlar yaşandığı belirtilmektedir (Acar & Okul, 2022; Çokal vd., 2019; Güzel, Kalın, Nacak & Bilgi, 2019; Manav & Soybalı, 2020; Korkmaz, 2019; Ön Esen & Gülmez, 2018).

Özetle, turist rehberliği eğitiminde başta öğretim programı sorunu olmak üzere birçok sorun varken ve bu sorunlar tam anlamıyla giderilememişken tezsiz yüksek lisans programlarının ortaya çıkması ve programlara her alandaki lisans mezunlarının kabul edilmesi ayrı bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte yıllar içinde açılan tezsiz yüksek lisans programlarının sayısı artmıştır. Turist rehberliği lisans mezunlarının dışında, sertifika programları ve tezsiz yüksek lisans programları ile turist rehberliği yeterliliklerinin verilmesinin yanı sıra, 2023 yılı verilerine göre TUREB (2023)’e kayıtlı rehber sayısının 13 binin üzerinde olmasına rağmen yaklaşık 3 bin rehberin eylemsiz olması, eğitimin kapsamının da sorgulanmasını beraberinde getirmiştir. Bu araştırmada turist/turizm rehberliği tezsiz yüksek lisans programlarının öğretim programları eleştirel bakış açısıyla incelenmiştir.

Bu çalışmanın genel amacı Türkiye’de turizm rehberliği anabilim dalı tezsiz yüksek lisans programlarının öğretim programlarına ilişkin eleştirel bir çözümleme yapmaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Turizm rehberliği ana bilim dalı tezsiz yüksek lisans programlarının öğretim programlarında yer alan dersler nelerdir ve nasıl gruplandırılabilir?
- Turizm rehberliği ana bilim dalı tezsiz yüksek lisans programlarının genel hedefleri -yetiştirmek istedikleri uzman nitelikleri nelerdir?
- Turizm rehberliği ana bilim dalı tezsiz yüksek lisans programlarının hedefleri ile öğretim programındaki dersler arasındaki uyum, örtüşme, tutarlılık nasıldır?

YÖNTEM

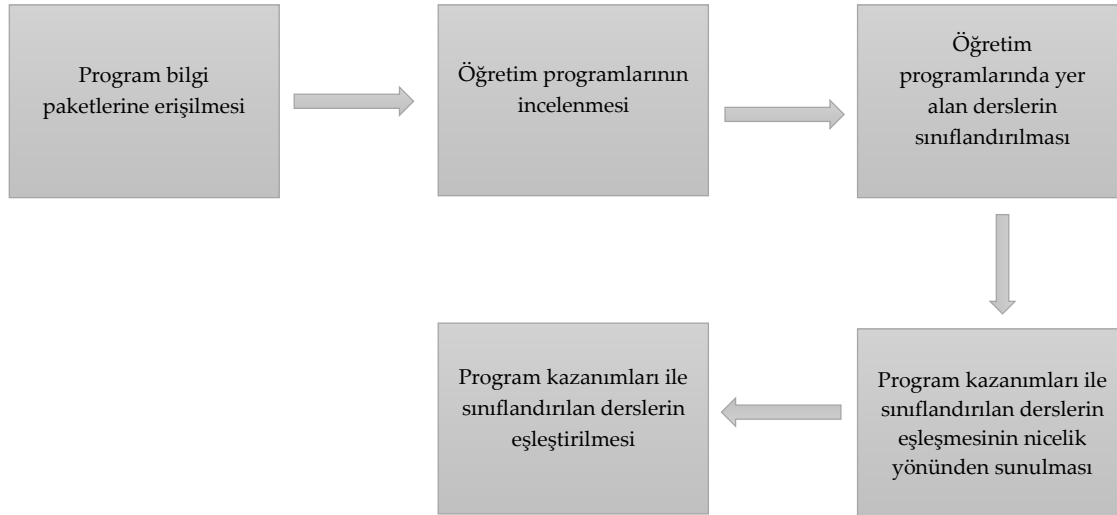
Araştırmanın modeli, evreni ve veri toplama süreci

Bu çalışmada Türkiye’de Turizm Rehberliği Anabilim Dalı Tezsiz Yüksek Lisans Programlarının öğretim programlarına ilişkin eleştirel bir çözümleme yapılması amaçlandığından, nitel araştırma modellerinden doküman incelemesi yöntemi

kullanılmıştır. Doküman incelemesi, anlam çıkarmak, konu hakkında bir anlayış oluşturmak ve ampirik bilgi geliştirmek için verilerin incelenmesini ve yorumlanmasını kapsamaktadır (Corbin & Strauss, 2008).

Araştırmanın evrenini, Türkiye'de turist/turizm rehberliği alanında tezsiz yüksek lisans programı bulunan üniversiteler oluşturmaktadır. Araştırma yalnızca turist/turizm rehberliği tezsiz yüksek lisans programları ile sınırlı tutulmuş olup, farklı alanlardan öğrenci kabul edilen ancak uzmanlığa yönelik isimlendirilen ekoturizm rehberliği tezsiz yüksek lisans programları kapsam dışında bırakılmıştır. Turist/turizm rehberliği tezsiz yüksek lisans programı bulunan 10 üniversitenin tamamının program bilgi paketine ulaşılmış ancak 1 üniversitenin program bilgi paketinde program kazanımları bulunmaması nedeniyle öğretim programı ile program kazanımlarının eşleştirilmesine dâhil edilmemiştir.

Veri toplama sürecine yönelik araştırmanın işleyişi Şekil 1'de şema olarak gösterilmiştir

Şekil 1. Veri Toplama Sürecinin İşleyişi

Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada doküman incelemesi yöntemi, verilerin analizinde ise içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi ile bir yandan incelenen dokümanlar anlaşılabilir çalışılırken, öte yandan anlaşılmanın kanıtlanmasını ve temellendirmesini içeren bir süreç olmakla birlikte (Bilgin, 2014:8), bu süreç aynı anda verilerin kodlandırılmasını ve sınıflandırılmasını da kapsamaktadır (Merriam, 2013:196). Bu nedenle araştırmada verilerin sınıflandırılması, birbiriyle kıyaslanması ve bulgulara ulaşmada içerik analizine başvurulmuştur.

Çalışmada geçerlik ve güvenilirlik amacıyla veri toplama ve analiz etme kısımlarının detaylı bir şekilde anlatılmasına önem gösterilmiştir. Program bilgi paketinde yer alan dersler sırasıyla kaydedilmiş, üniversitelere göre sınıflandırılmıştır. Üniversitelere göre sınıflandırmada hangi derslerin zorunlu, hangi derslerin seçmeli olduğuna yönelik bilgiler sunulmuştur. Turist Rehberliği Meslek Kanunu (2012)'nda yer alan gerekliliklere ve Profesyonel Turist Rehberi Ulusal Meslek Standardı (Mesleki

Yeterlilik Kurumu, 2010)'nda belirtilen bilgi ve beceriler esas alınarak, program bilgi paketlerinde yer alan dersler kapsam ve amaç yönünden sınıflandırılmış ve 8 gruba ayrılmıştır. Bu ders grupları (1) Bilimsel araştırma yöntemleri ve rapor yazma, (2) Genel turizm/turist rehberliği, mevzuat, güncel gelişmeler ve turizm çeşitleri, (3) Turizm işletmeciliği (Genel), (4) Sürdürülebilir turizm, ekoturizm, turizm ve çevre, (5) Kültür turizmi rehberliği alan bilgisi, (6) Turist rehberliğinde çeşitli beceriler, yetkinlikler ve uzmanlaşma, (7) Seyahat acentacılığı, tur planlaması ve yönetimi ile (8) Sağlık bilgisi, ilk yardım, sağlık turizmi ve turist sağlığı şeklindedir. Program kazanımlarının, belirlenen 8 ders grubunun hangisi ile örtüştüğü/uyumlu olduğu incelenmiş; öncelikle genel görünüm için sayısal olarak sonra tek tek eşleştirilerek sunulmuştur. Bu araştırmada etik kurul izni alınmasını gerektiren çalışmalar grubunda yer almayan doküman incelemesi yöntemi kullanıldığı için etik kurul izni alınmamıştır.

BULGULAR

Bu bölümde Turizm rehberliği tezsiz yüksek lisans programlarının öğretim programlarında yer alan derslere, derslerin sınıflandırmasına ve dersler-program kazanımları örtüşmesine ilişkin içerik analizi bulgularına yer verilmiştir. Öncelikle tezsiz yüksek lisans programlarında sunulan derslerin zorunlu/seçmeli olarak sınıflandırılması yapılmış olup üniversitelere göre Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2'de, Turist/turizm rehberliği tezsiz yüksek lisans programlarında verilen dersler, üniversitelere göre zorunlu ve seçmeli dersler olarak ayrılarak sunulmuştur. Benzer adı olan ve içeriği aynı olan dersler birleştirilerek verilmiştir. Örneğin; sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri dersi bilimsel araştırma yöntemleri ve yayın etiği dersine dâhil edilmiştir. Tablo 1'de sunulan dersler, kapsam yönünden gruplandırılmış ve kapsamlarına göre sınıflandırılmıştır. Buna göre 8 grup ortaya çıkmıştır. En fazla ders kültür turizmi rehberliği alan bilgisinde (n=92) yer almaktadır. Genel turizm/turist rehberliği, mevzuat, güncel gelişmeler ve turizm çeşitleri grubu (n=47), kültür turizmi rehberliği alan bilgisi grubunu izlemektedir. En az ders ise sürdürülebilir turizm, ekoturizm ve çevre (n=5) ders grubunda yer almaktadır.

Kültür turizmi rehberliği ders grubuna, müfredatında en çok yer veren üniversite Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (n=12) olup bu derslerin hepsi seçmelidir. Bu grupta en fazla zorunlu ders (n=7) Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi tarafından verilmekte, Dinler tarihi dersi de iki dönemde sunulmaktadır. Bu grupta en az ders (n=5) Mardin Artuklu Üniversitesi'nde açılmaktadır. Turist rehberliğinde çeşitli beceriler, yetkinlikler ve uzmanlaşma grubunda en fazla ders (n=3) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi'nde ve Kapadokya Üniversitesi'nde açılmakta; bu grupta Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi'nde ise zorunlu dersler (n=2) yer almaktadır. Seyahat acentacılığı ve tur planlaması konusunda İzmir Katip Çelebi Üniversitesi'nde herhangi bir ders bulunmamakta, Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi'nde ise seyahat acentacılığı ve tur planlaması dersi zorunlu verilmektedir.

Türkiye'deki Turizm Rehberliği Tezsiz Yüksek Lisans Programlarının Öğretim Programlarına İlişkin
Eleştirel Bir Çözümleme

Tablo 2. Turist/Turizm Rehberliği Tezsiz Yüksek Lisans Programlarının Öğretim Programlarında Yer Alan Dersler ve Sınıflandırılması

Üniversite adı/ Ders Adı	AKS	AKÜ	AHBV	ÇOMÜ (UE)	ÇOMÜ	ESOGÜ	İGÜ	İKÇÜ	KPÜ	MAÜ	RTE	Sınıflandırma
Dönem-Bitirme Projesi/	Z	Z	Z	Z	Z	Z	Z	Z	Z	Z		
Bilim. Arş. Yön. ve Yayın Etiği	Z	Z	Z	Z	Z	-	Z	Z	Z	Z		1. Bilimsel araştırma süreci ve rapor hazırlama
Nitel Araştırma Yönt. ve Tekn.											S	
Nicel Araştırma Yönt. ve Tekn.											S	
Turizm Arşt. Veri Analiz Tekn.				S								
Genel Turizm/Bilgisi ve/ Turizm/Rehberlik Mevzuatı		S	S			S	S	S		S	S	
Turizm Rehberliği Mevzuatı	S											
Turist/Turizm Rehberliği / Mesl.		S	S	Z	S	-	-	-	-		S	
Turist Davranışları										S		
Özel İlgi Turizmi				S	S	S					S	
Alternatif Turizm/ Çeşitleri	S									S		
Turizm Politika ve Planlaması											S	2. Genel Turizm/ Turist Rehberliği, Mevzuat, Güncel Gelişmeler ve Turizm çeşitleri
Turizm Sosyolojisi	S	S	S			S		S		S	S	
Turizmin Sosyal Psikolojik Dinamikleri	S											
Turizmde Sosyal Psikoloji					S							
Uluslararası Turizm			S									
Turist/Turizm Rehb. ve Mesl. Etiği	S			S	S	Z		S		S		
Sosyal Sor. ve Meslek Etiği		S									S	
Tur. Güncel Geliş./Sorun ve Yakl.	S	S					S		S		S	
Gastronomi Turizmi							S					
Smart Turizm							S					
Dijital Turizm									S			
Turizm İşletmeciliği									S			
Turizm Pazarlaması						S			S		S	
Turizmde Halkla İlişkiler											S	
Turizmde İnsan Kayn. Yönetimi		S									S	
Turizm Ekonomisi		S				S					S	
Turizmde Tüketici Davranışları				S	S						S	3. Turizm İşletmeciliği (Genel)
Turizmde Tanıtım ve Satış Geliş.		S									S	
Destinasyon Pazarlaması	S											
Rekreasyon Yönetimi		S									S	
Turizm İşl. Mark. ve İmaj Geliş.											S	
Sey. ve Ulaş. Sekt. Pazar Analizleri			S									
Turistik Ürün Çeşitlendirmesi									S			
Girişimcilik/ ve Liderlik	S	S				S					S	

Sürdürülebilir Turizm											S	
Sürdürülebilir Turizm Yönetimi											S	
Eko Turizm											S	4. Sürdürülebilir turizm, Ekoturizm ve Çevre
Turizm ve Çevre											S	
İleri Düzey Ekolojik Okuryaz. ve Sürd.											S	
Ekolojik Kriz ve Çözüm Stratejileri											S	
Sanat Tarihi	S					S	S	S				
Sanat Tarihi ve İkonografi		S		S	S	Z					S	
İslam Sanatı											S	
Bizans Sanatı ve Mimari Eser.											S	
Mitoloji	S	S		Z	Z		S	S	S			
Mitoloji ve İkonografi								S	S			
Mitoloji ve Anadolu Med. Tarihi					Z							
Anadolu Medeniyetleri/Tarihi		S		Z	S		S	S	S	S	S	
Dinler Tarihi, 1/2		S	S	S	S	Z	S	S	S	S	S	
Arkeoloji	S			Z	Z							
Müzecilik	S		S									
And. Arkeolojisi ve Müzecilik						Z						
And Medeniyetleri /Arkeolojisi			S				S	S				
Arkeoloji ve Müzecilik		S						S			S	
Şehir ve Medeniyet			S									
Türk Halk Bil./ ve Gln. El San.	S	S				Z		S			S	5. Kültür Turizmi Rehberliği Alan Bilgisi
Geleneksel Türk Sanatları			S									
Türk. Sosy. Psikolojik Dinamikleri											S	
Kült. Turizmi ve Dünya Kült. Mir.							S					
Kültürel Miras	S		S									
Kültürel Miras Yönetimi										S		
Türkiye'nin Turizm Coğrafyası		S							S	S		
Turizm Coğrafyası		S										
Türkiye Coğr. ve Tur Güzergâh.				S	S							
Türkiye Tur. Coğr. Flora ve Fau.						Z						
Türkiye Flora Fau. ve Doğa Tar.		S						S		S		
Türkiye Flora ve Faunası			S									
Anadolu Tarihi ve Coğrafyası									Z			
Genel/Türk Tarihi ve Kültürü		S		S	S	Z					S	
Genel Türk Tarihi, Edb. ve Kült.								S				
Türk Dili ve Edebiyatı		S									S	
Türkiye Turizm Varlıkları			S									
Ankara Cumh. Dönemi Yapıları			S									

Türkiye'deki Turizm Rehberliği Tezsiz Yüksek Lisans Programlarının Öğretim Programlarına İlişkin Eleştirel Bir Çözümleme

Türk Mutfağı				S					
Türkiye'nin Yiy-İçe. ve Mutf. Kült.	S						S	S	
Türkiye'de ve Düny. Yiy-İçe. ve Mutf. Kült.	S								
Dünyada Yiy-İçecek ve Mutf. Kült.	S								
Turist Reh. Teknoloji Kull.			S						
Rehb. İletişim Bec. ve Liderlik							S		
Rehberlikte Uzmanlaşma Kon.	S		S						
Müze Rehberliği							S		
İnanç Turizmi/ Rehberliği	S		S	S					
Rehberlik Uygulamaları							Z		6. Turist rehberliğinde çeşitli beceriler, yetkinlikler ve uzmanlaşma
Rehb. Yetkinlikleri ve Mevzuatı							Z		
İletişim Bec., Görgü ve Prot. Kur.							Z		
Protokol ve Sosyal Davranış Kur.			S						
Genel ve Mesleki İletişim Becerileri	S							S	
İletişim Becerileri			S	S		S		S	
Rehberlik ve Gastronomi							S		
Turist Reh. Araşt. ve Uyg.							S		
Seyahat Ac. ve Tur Operatörlüğü	S					S	S	S	
Seyahat Ac., Tur Planlaması ve Yön.							Z		7. Seyahat Acentacılığı, Tur planlaması ve Yönetimi
Tur Planlama. Maliyet			S						
Tur Planlaması/ Org. ve Yönetimi	S	S						S	
Etkinlik Planlaması ve Yönetimi			S	S					
Sağlık Turizmi							S		
Sağlık Turizmi ve Turist Sağlığı	S							S	8. Sağlık Bilgisi, İlk Yardım, Sağlık Turizmi, Turist Sağlığı
İlk Yardım ve Turist Sağlığı			S	S					
Sağl. Tur., Turist Sağl. ve İlk Yrd.							S		
Genel Sağlık Bilgisi ve İlk Yrd.	S	S			Z			S	S

Z; Zorunlu, S; Seçmeli

Tablo 2'de, farklı üniversitelerde birbirinden bağımsız olması gereken derslerin birleştirildiği; yine birleştirilen derslerin üniversitelere göre farklılık gösterdiği göze çarpmaktadır. Örneğin; bir üniversitede mitoloji dersi bağımsız, başka bir üniversitede ise mitoloji ve ikonografi olarak birleşik sunulmuştur. Ayrıca başka bir üniversitede sanat tarihi ve ikonografi dersi birleştirilmiştir. Bir üniversitede Türkiye'de flora ve fauna dersi varken başka üniversitelerde ise Türkiye turizm coğrafyası flora ve fauna ile Türkiye flora faunası ve doğa tarihi dersi bulunmaktadır. Sağlık turizmi, turist sağlığı ve genel sağlık bilgisi ve ilk yardım dersleri farklı içerikte iken, aynı ders içinde toparlandığı da dikkati çekmektedir. Tablo 2 detaylı incelendiğinde, benzer durumların sıklıkla olduğu dikkati çekmektedir. Bu durum, turist rehberi yeterliliklerini sağlamak için verilmesi gereken derslerin birleştirilerek verildiğini düşündürmektedir. Lisans öğretim programlarında sorun olan turist rehberliği alanı

için, tezsiz yüksek lisansta bu durum daha da karmaşık hale gelmiştir. Tablo 3'te, açılan derslerin öğrenme kazanımlarına göre eşleştirilmesine yönelik sayısal bilgilere yer verilmiştir. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nin örgün ve uzaktan öğretim programlarının öğrenme kazanımlarının aynı olması ve derslerin de çok küçük farklılıklar dışında aynı olmasından; Mardin Artuklu Üniversitesi'nin web sayfasında da programın öğrenme kazanımlarına erişilememesinden dolayı Tablo 3'e ve Tablo-4'e dâhil edilmemiştir.

Tablo 3. Üniversitelere Göre Öğrenme Kazanımlarının Derslerle Eşleştirilmesine Yönelik Sayısal Bilgiler

Üniversite adı/ Ders sınıflandırması	AKS		AKÜ		AHBV		ÇOMÜ		ESOGÜ		İGÜ		İKÇÜ		KPU		RTE	
	d	ök	d	ök	d	ök	d	ök	d	ök	d	ök	d	ök	d	ök	d	ök
Bilimsel araştırma süreci ve rapor hazırlama	2	3	2	4	3	1	2	4	1	4	2	1	2	4	2	3	2	-
Genel turizm, turist rehberliği, mevzuat ve güncel gelişmeler	6	7	7	7	4	-	4	12	4	5	4	7	3	4	2	5	7	4
Turizm işletmeciliği (genel)	2	1	5	6	1	1	1	3	3	2	-	-	-	-	3	3	9	6
Sürdürülebilir turizm, ekoturizm ve çevre	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	2	1	3	-
Kültür turizmi rehberliği alan bilgisi	9	3	1	3	1	2	7	4	8	-	6	5	8	3	7	1	1	1
Turist rehberliğinde çeşitli beceriler, yetkinlikler ve uzmanlaşma	2	2	1	2	3	1	2	6	2	7	2	10	1	4	3	8	1	1
Seyahat acentacılığı, tur planlaması ve yönetimi	1	1	2	2	1	-	1	2	1	3	1	2	-	-	1	2	2	-
Sağlık bilgisi, ilk yardım, sağlık turizmi, turist sağlığı	-	-	2	1	1	-	1	1	1	2	1	1	1	-	-	1	2	-

d: ders sayısı, ök: öğrenme kazanımı sayısı

Tablo 3'te turizm/turist rehberliği programlarında sunulan derslerin sınıflandırması doğrultusunda kaç adet ders sunulduğu ve bu derslerle programlar için duyurulan öğrenme kazanımlarının kaç tanesinin eşleştiği yer almaktadır. Bu eşleştirme yapılırken her bir öğrenme kazanımı yalnızca bir ders için değil, aynı anda birden fazla ders için de eşleştirilmiştir.

Bir öğretim programında yer alan her bir dersin mutlaka bir öğrenme kazanımı ile örtüşmesi/uyum sağlaması beklenmektedir. Başka bir ifade ile bir amaca hizmet etmeyen hiçbir dersin öğretim programında yer almaması gerekmektedir. Bir programda öğrenim gören bireyin hangi yeterlilikleri kazanarak mezun olması bekleniyorsa, öğretim programlarının da söz konusu öğrenme kazanımlarına uygun olarak tasarlanması gerekir. Tablo 3 ve Tablo 4'te yer verilen eşleştirmelerin temeli bu bilgilere dayanmaktadır.

Tablo 3'te görüldüğü gibi, bütün üniversitelerde açılan derslerin sınıflandırmasına göre yapılan eşleştirmede, yalnızca genel turizm/turist rehberliği, güncel gelişmeler ve turizm çeşitleri kapsamında yer alan derslerin tamamı en az bir öğrenme kazanıma karşılık gelmektedir. Bununla birlikte, bazı ders gruplarındaki derslerin hiçbir öğrenme kazanımı ile eşleşmediği, diğer bir ifade ile uyum sağlamadığı/örtüşmediği

de dikkati çekmektedir. Bu durum dersler açılırken bu duruma dikkat edilmediğini ya da ilan edilen öğrenme kazanımlarının gelişigüzel yazıldığını göstermektedir. Tablo 3'te yer alan sayısal bilgilerin yanı sıra üniversitelere göre ilan edilen öğrenme kazanımlarının derslere göre eşleştirmelerinin yapıldığı Tablo 4'ü incelemekte fayda vardır.

Tablo 4. Üniversitelere Göre Öğrenme Kazanımlarının Ders Grupları İle Eşleştirilmesi

Öğrenme Kazanımları	Gruplarına göre dersler							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Aksaray Üniversitesi	1. Turizm Rehberliği ile ilgili disiplinlerde uzmanlığın geliştirilmesi				x	x	x	
	2. Turizm sektörünün işleyişi ve kalkınmaya etkisi hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmak	x	x					
	3. Turizm alanındaki güncel gelişmelerden haberdar olmak	x						
	4. Turist reh. mesleği ile ilgili süreçler hakkında bilgi sahibi olmak	x					x	
	5. Seyahat işlt. ile ilgili operasyonlar hakkında bilgi sahibi olmak						x	
	6. Türkiye'de kurulan medeniyetler hakkında bilgi sahibi olmak					x	x	
	7. Turizm ile ilgili verileri yorumlama ve analiz etme yeteneği	x	x					
	8. Bilimsel arş. Yönt. kullanarak alanıyla ilgili bir araşt. veya proje ile ilgili planlama, yürütme, değ. ve raporlama becerisi kazanmak	x						
	9. Turizm reh. ile ilgili uzmanlık gerektiren alanlarda bir çalışma veya projeyi başkalarıyla ve bağımsız olarak yürütebilmek	x						
	10. Topl. ve mesl. etik değ. kavrayarak, eleştirel bakış açısı geliştirmek	x						
	11. Sos., kült. ve çevr. konu. bilinçlenmek ve hassasiyet geliştirmek	x				x		
	12. Turist rehberliği ile ilgili hukuki düzenlemeleri bilmek	x						x
	13. Bir yabancı dili en az B2 genel düzeyinde kullanarak sözlü ve yazılı iletişim kurabilme yeteneği kazanmak							
Aydın Kocatepe Üniversitesi	1. Turizm ve tur. reh. alanındaki kavrl., fikirleri ve verileri bilimsel yönt. değerlendirir, alanıyla ilgili karmaşık problem ve konuları belirler ve tartışarak kanıt ve araştırmaya dayalı öneriler geliştirir.	x	x	x				
	2. Mesleğini yerine getirirken sorumluluğu altında çalışanların mesleki gelişimine yönelik etkinlikleri planlayıp yönetebilme, hissedarları ve paydaşları eğitebilme bilgi ve becerisine sahiptir.		x	x				
	3. Turizm/Turizm Rehberliği ile ilgili uygulamaların evrensel ve toplumsal boyutlardaki etkilerinin bilincindedir.		x	x				
	4. Türkçe yazılı ve sözlü ilet. yeteneğine sahip doğru ve etkili konuşabilen, bilgi ve düşünceleri başkalarının anlayabileceği şekilde konuşarak iletebilen, yorumlama ve eleştirebilme yeteneğine sahiptir.						x	
	5. Etik sorumluluğa ve bunu mesleğine yansıtma becerisine sahiptir.		x					
	6. Bilgiye erişimde bireysel olarak kaynak araştırması yapar ve bu amaçla veri tabanları ve diğer bilgi kaynaklarını kullanır.	x						
	7. Türkiye'de yaşamış olan uygarlıkların kültür, tarih, din ve sanatları hakkında detaylı bilgiye sahip olur, analiz eder ve yorumlar.					x		
	8. Dünya ve Türkiye coğrafyası hakkında detaylı bilgiye sahip olur.					x		
	9. Bir turu planlama, uygulama ve denetleme becerisine sahiptir.							x

	10. Mesleği ile ilgili mevz. temel değer, ilke ve standartları izleyerek bunlara uygun davranma, iş güv., işçi sağl., sos. güv. hakları, kalite kont. ve yön. ile doğal çevr. korunması kon. yeterli bilgi, bilinç ve farkınd. sahiptir.	x	x				
	11. Turizm/Tur. Rehb. alanı ile ilgili sayısal ve ist. arş. ve düşünme becerisine, alınacak kararların sonuçlarını öng. ve doğru tahm. bulunabilme, sebep-sonuç ilişk. göz önünde bulundurma, analitik düşünce ve stratejik yaklaşım geliştirebilme becerisine sahiptir.	x	x				
	12. Bağms. olarak ve başkalarıyla etkin bir şekilde çalışabilen, takım çalışmasına yatkın, sorumluluk alabilen, liderlik özelliklerine vd. alanlardaki uzmanlarla iletişim kurabilme yeterliliğine sahiptir.			x			
	13. Profesyonel turist rehberi çalışma kartına sahip olmak için yasal olarak gerekli olan turizm rehberliği bilgilerine sahiptir.	x	x		x	x	x x
	14. Yaşam boyu öğrenmenin gerekliliği bilincine sahiptir, bilim ve teknolojideki gelişmeleri izler ve kendini sürekli yeniler.	x					
	15. Turizm rehb. alanında özümsemiği bilg. ve prob. çözme yet., en az bir yabancı dili kullanarak disiplinlerarası çalışmalarda uygular.						
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	1. Öğrenciler turizmde tüketici davranışı, pazarlama stratejileri ve pazarlama uygulamaları hakkında detaylı bilgi sahibi olur.			x			
	2. Mesleki ve bilimsel etik değerleri kavrar.						
	3. Çağdaş yönetim teorileri ve yönetim psikolojisi alanında bilgi sahibi olur.						
	4. Bilimsel araştırma yöntemlerini kullanarak alanıyla ilgili bir araştırmayı planlar, yürütür, değerlendirir ve rapor halinde sunar.	x					
	5. Sürdürülebilir turizm gelişim stratejilerini kavrar.						
	6. Yazılı ve sözlü olarak etkili iletişim ve sunum becerileri gösterir.						x
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	1. Turizm ve turist rehberliği alanındaki kavramları, fikirleri ve verileri bilimsel yöntemlerle değerlendirir.	x	x				
	2. Turist rehb. ile ilgili güncel gelişmeleri ve kendi çalışmalarını, nicel ve nitel veriler ile destekleyerek alanındaki ve alan dışındaki gruplara, yazılı, sözlü ve görsel olarak aktarabilir.	x	x				x
	3. Mesleğini yerine getirirken sorumluluğu altında çalışanların mesleki gelişimine yönelik etkinlikleri planlayıp yönetebilme, paydaşları eğitebilme bilgi ve becerisine sahip olur						x x
	4. Mesleki ve bilimsel Etik değerleri kavrar		x				
	5. Yazılı ve sözlü olarak etkili iletişim ve sunum becerileri gösterir.						x
	6. Turist Rehb. ile ilgili uygulamaların evrensel ve toplumsal boyutlardaki etkilerinin bilincindedir.		x				x
	7. Profesyonel turist rehberi ruhsatnamesine sahip olmak için yasal olarak gerekli olan turizm rehberliği bilgilerine sahip olur.	x	x				x x x x
	8. Turist rehberliği ilke ve uygulamaları hakkında bilinçlidir.		x				
	9. Turizmin sosyal, kültürel ve çevresel etkileşimlerini analiz eder.		x				
	10. Turist rehb. ilişkili olduğu disiplinler arası etkileşimi kavrar.		x				x x
	11. Turist rehb. alanında edindiği uzmanlık düzeyindeki kuramsal ve uygulamalı bilgileri kullanabilme becerisine sahip olur.		x				x x
	12. Turist rehb. ile ilgili verilerin toplanması, yorumlanması, uygulanması aşamalarında toplumsal, bilimsel, kültürel ve etik değerleri gözeterek denetleyebilme ve bu değerleri öğretebilir.	x	x				
	13. Turist davr. etkileyen ve belirleyen faktörler hakk. bilgi sahibidir.	x	x				

Türkiye'deki Turizm Rehberliği Tezsiz Yüksek Lisans Programlarının Öğretim Programlarına İlişkin Eleştirel Bir Çözümleme

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	14. Turist reh. karşılaşabileceği sorunlar ve çözüm ön. hakk. bilgi sahibidir.	x	x			x	x				
	15. Bilimsel araştırma yöntemlerini kullanarak alanıyla ilgili bir araştırmayı planlar, yürütür, değerlendirir ve rapor halinde sunar.	x									
	1. Turist reh. alanıyla ilgili temel kavramları ve bilgileri anlamak,	x									
	2. Edindiği interdisipliner bilgileri mesl. aktif olarak kullanabilmek,						x				
	3. Turist reh. alanıyla ilgili konularda diğer insanları bilgilendirmek,						x				
	4. Turizm sektöründe faaliyet gösteren bir işletmeyi yönetebilmek,		x								
	5. Rehberliğinin yerel, ulusal ve uluslararası boyutlarını kavramak,	x					x				
	6. Yönettiği turlarda meydana gelen kriz durumlarında sorumluluk alarak çözüm üretebilmek,						x	x	x		
	7. Turist reh. bir meslek olarak turizm end. rolünü kavramak,		x				x	x	x		
	8. Turist reh. alanındaki kavrl., fikirleri ve verileri, bilimsel yönt. değerlend.	x									
	9. Turizm sekt. gerektirdiği düzeyde bilgi ve ilet. tekn. kullanabilmek,										
	10. Makro ölçekteki turizm plan ve politikalarını kavramak,										
	11. Turist reh. alanında bilimsel arşt. bilgi ve yet. sahip olmak,	x									
	12. Turizm sekk. ile ilgili eğilimleri anlama ve yorumlama bec. sahip olmak,	x	x								
	13. Turizm sektörünün toplumsal etkileriyle ilgili (doğal ve kültürel çevrenin korunması gibi) yeterli bilgi ve bilince sahip olmak,								x		
	14. Turizm sekt. güncel sorunların kaynağını eleştirel düşünceyle belirleyeb.	x	x								
15. En az iki yabancı dilde sözlü ve yazılı iletişim bec. sahip olmak,											
16. Turistlerle ve iş çevresiyle (işletme yöneticileri ve diğer personel) empati kurarak aktif iletişimde bulunabilmek.			x				x	x			
İstanbul Gelişim Üniversitesi	1. Turizm end. temel özelliklerini ve turizm reh. mesleği ile ilgili temel kavrl. açıklar ve turizm işlt. özellikleri ile ilişkilendirir.	x									
	2. Turizm end. yapısını, işleyişini ve ülke kalkınmasındaki önemini tartışır ve turizm işlt. ile ilişkilendirir.	x									
	3. Türkiye'de yaşamış olan çeşitli uyg. kültür, tarih, din, sanat, coğrafya, yaşam ve düşünce biçim. açıklar ve yorumlar.							x	x		
	4. Turizm Reh. Mesl. ilişkin edindiği teorik bilgi birikimi doğrult. seyahat amacı, türü ve turistik bölgenin özelliklerini göz önünde bulundurarak bir tur programı planlar (plan) ve işleyişini tartışır.	x						x	x	x	x
	5. Turizm, sanat ve arkeoloji aln. bilimsel ve güncel gelişmeleri takip ederek mesleki gelişimin önemini vurgular ve yaşam boyu öğr. gerekliliğine yönelik savunucu tutum ve davranış gösterir.							x	x		
	6. Turizm alanındaki güncel uyg. yönelik sayısal ve istatistiksel verileri ve sonuçları etik değerlere uygun olarak analiz eder.	x	x						x		
	7. Turizm alanı, turist rehberliği meslek yasası ve meslek örgütleri ile ilgili hukuki düzenlemeleri bilir ve uygular.	x									
	8. Tur gruplarında liderlik rolünü üstlenerek; tur programını yönetir ve tur esnasında karşılaşabileceği olası sorunları çözümler.								x		
	9. Türkiye'nin sahip olduğu doğal ve kült. varlıklar, antik kent, ören yeri ve tarihi es. ile bölgelerin mimari, sanat, mutf. kültürü, folklor, flora ve fauna vb. özl. anlatma ve sunma bec. kullanır.	x						x	x		

	10. Yazılı-sözlü etkili iletişim ve sunum becerisi gösterir ve mesleki bilgilerini doğru ve etkin bir biçimde ifade eder.							x	
	11. İngilizce ve ikinci bir yabancı dilde (Arapça, Rusça, Çince) okuma, yazma, anlama, konuşma ve yazma becerileri gösterir.								
	12. Bir turu hazırlama, uygulama ve denet. ilişkin bilgi ve yetk. kullanır.							x	x
	13. Turizm Rehb. Mesl. gerektirdiği sosyal bec. sahip kişilik özelliklerini kullanarak; alanına özgü sürdürülebilir nitelikte toplumsal ve sosyal içerikli proje, org. ve çalışmalar düzenler.						x		x
	14. Turizmin fiziksel ve toplumsal çevreye yönelik yarattığı olumsuzluklara karşı duyarlı bir tutum gösterir, soyut ve somut kültürel varlıkları koruma bilinci ile hareket eder.	x					x	x	x
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi	1. Turist rehberliği mesl. dair teorik bilgileri öğrenmek ve kaynaklarını keşfetmek.	x	x					x	
	2. Turist rehberliği mesleği bilgilerini nasıl kullanacağını bilmek ve bilginin kullanımına yönelik beceriler kazanmak	x	x					x	x
	3. Turist rehberliğinde gerekli bilgileri bağımsız olarak bulabilmek, turda anlatılacak içerikleri oluşturmak ve turu yönetmek	x						x	x
	4. Tek başına ya da başkalarıyla birlikte farklı kaynaklardan öğrenme yetkinliği edinmek	x							x
	5. Anadilinde ve farklı dillerde akademik ortamlarda tartışma, sunum vb. yapma yetkinliği kazanmak								x
	6. Turist rehberliğinde kullanılan yabancı kavramları Türkçe'ye kazandırmak, yeni evrensel kavramlar üretmek								
	7. Turist rehb. dair teorileri sınıflandırmak ve yenilerini oluşturmak	x							
	8. Turist rehberliği mesleğinin uygulamalı boyutlarını bilmek ve tekrar ederek yetkinleşmek	x							
	9. Tek başına bir turu tasarlamak, turda anlatılacak içeriği hazırlamak, turu gerçekleştirmek								
	10. Turist rehberliği mesleğini yabancı dilde icra edebilmek, yabancı dillerdeki kavramları, mesleki terminolojiyi içselleştirmek								
Kapadokya Üniversitesi	1. Tur. ve turist rehb. faaliyet göst. örgütlerin iç ve dış çevre. değişimleri takip eder, akılcı analizler yapar, yorumlar, karar verir ve değiş. uyum sağlar.	x	x	x					
	2. Tur. ve tur. rehb. ile ilg. sorunları tesp. eder, çözüm üretir ve sunar.	x	x					x	
	3. Turizm ve turist rehberliği ile ilgili kuramlar, olgular kavramlar ve ilkeler hakkında temel düzeyde bilgi sahibidir.								x
	4. Turizm sekt. faaliyet göst. örg. iç ve dış çevreleri hakk. bilgi sahibidir, koşullardaki değiş. takip eder, akılcı analizler yapar ve değiş. uyum sağlar.	x	x					x	x
	5. Prof. turist rehb. Mesl. hizmet süreçlerini, tüketici iht. ve ist. doęrl. ve tüketiciyi tatmin edecek biçimde yerine getirir, değerlendirir, geliştirir ve hizmet sürecini etkileyecek sorunlara çözüm önerir.			x				x	x
	6. Prof. turist rehb. hizm. verirken insan sağlığını, sosyal ve doğal çevreyi dikkate alır ve yasalar ve meslek stand. çerçevesinde etik değerlere bağlı, mahremiyet ve gizliliğe önem vererek yerine getirir.						x	x	x
	7. Prof. turist rehb. ile ilgili yasal düzenlemeleri, mesleki stand. ve uyg. bilir, gelişmeleri takip eder, sorunları tespit eder ve çözümler üretir.								x
	8. Takım ruhuna ve sorumluluk duygusuna sahiptir, turizm ve turist rehberliği ile ilgili gelişmeleri ve uygulamaları takip eder, birlikte çalıştığı insanların mesleki bilgi ve becerilerini geliştirir.	x							x

Türkiye’deki Turizm Rehberliği Tezsiz Yüksek Lisans Programlarının Öğretim Programlarına İlişkin Eleştirel Bir Çözümleme

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	9. Kendi dilinde ve yab. dillerde konuşma, yorum yapabilme, anlama ve uyg. becerisine sahip olur; bireylerarası ve kültürlerarası etkin iletişim kurar.				
	10. Kendi kendine öğrenir, kend. ve zamanı yönetir ve kendi başarısını değerlendirir.	x			
	11. Turizm ve pro. turist rehberliği ile ilgili güncel geliş. takip eder.		x		
	12. Turizm ve prof. turist rehberliği kullanılan bilgi, bec. ve yetkinlikleri yaşam boyu öğr. bilinciyle sürekli günceller ve geliştirir.				x
	1. Turizm Rehberliği temel konularını kavrayarak, güncel turizm hareketleri içinde karşılaştığı sorunların çözümünde kullanabilme.	x			
	2. Sektörün çok hızlı değişen dinamikleri konusunda bilgili olma, bilinçli ve tutarlı görüş bildirebilme.	x	x		
	3. Türk dilinin özelliklerini ve işleyiş kurallarını bilip uygulayabilme.				x
	4. Turizm sektörü hakkında, temel bilgi ve uyg. konusunda bilgi sahibi olma ve bunları kendi mesleğine uyarlayabilme.	x	x		
	5. Öncelikleri belirleyip, zamanı doğru kullanabilme.				
	6. Bağımsız olduğu kadar takım çalışmasına uyum gösterebilme.				
	7. Temel düzeyde bilgisayar yazılımları ve iletişim tekn. kullanabilme.				
	8. Türkiye’ye gelen turistlerle iletişim kurabilmek için gereksinim duyacağı yabancı dilleri konuşabilme ve yazabilme.				
	9. Müşteri bekl. en üst düzeyde karşılayabilecek iletişim sistemini kurabilme		x		x
10. Sekt. ve yerel halk ile bütünleşik, halkla ilişkiler projeleri oluşturabilme.		x			
11. İşbirliği ve takım çalışması yetkinliklerini sağlayabilme		x			
12. Ortaya çıkacak güncel sorunları irdeleyerek, sektörün etik değerlerini de göz önünde tutarak pratik çözümler getirebilme.	x				
13. İşbirliğinin oldukça önemli olduğu sekt. diğer payd. paylaşma ve diyalogun önemini algılamış olma ve yerine getirebilme		x			

Not: Gri ile boyanan alanlar, söz konusu grupta hiçbir ders yer almadığını göstermektedir.

Tablo 4’te, üniversitelere göre program öğrenme kazanımlarının sunulan derslerle eşleşmesine yer verilmiştir. Buna göre, bazı üniversitelerde açılan derslerin herhangi bir öğrenme kazanımıyla eşleşmediği dikkati çekmektedir. Bu durumun daha önce de belirtildiği gibi öğrenme kazanımlarının ana bilim dalları tarafından gelişigüzel yazıldığı ya da öğrenme kazanımları dikkate alınmaksızın derslerin açıldığı şeklinde yorumlanabilir. Örneğin; Tablo 4’te yer alan öğrenme kazanımlarının arasında, 6 üniversitenin yabancı dilde yetkinlik kazanma yönünde öğrenme kazanımı ilan ettiği görülmekle birlikte, turist/turizm rehberliği tezsiz yüksek lisans programlarının öğretim programlarının hiçbirinde yabancı dil dersi yer almamaktadır. Bazı üniversitelerde de “Temel düzeyde bilgisayar yazılımları ve iletişim teknolojilerini kullanabilme” gibi, öğretim programında dersi olmayan ve alanla hiçbir ilgisi bulunmayan öğrenme kazanımlarıyla karşılaşmak mümkündür.

Afyon Kocatepe Üniversitesi’nin ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi’nin öğrenme kazanımlarında turist rehberliği çalışma belgesinin alınabilmesi için gerekliliklerin yerine getirilmesi hususu da yer almaktadır. Bu durum, diğer

kurumların öğrenme kazanımlarında belirtilmese de öğretim programları incelendiğinde, örtük olarak yer aldığı değerlendirilebilir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Türkiye’de turist/turizm rehberliği tezsiz yüksek lisans programlarının öğretim programlarının eleştirel bakış açısıyla incelendiği bu araştırmada, öncelikle açılan dersler gruplandırılmıştır. Ders gruplarında yer alan derslerin sayıları ve kapsamaları dikkate alındığında, lisans düzeyinde verilen turist rehberliği eğitimi öğretim programlarındaki derslerin yer aldığı, lisans düzeyindeki derslerden önemli bir farklılık oluşmadığı değerlendirilmektedir. Türkiye’nin tarihi ve kültürel özellikleri dikkate alındığında turizm rehberliği lisans programlarında genel olarak kültür turizmi rehberliğine odaklandığı görülebilmektedir. Turist/turizm rehberliği tezsiz yüksek lisans programlarında ise turist rehberliği alanında uzmanlaşma alanı ortaya çıkması beklenirken, lisans düzeyinde verilen derslerin tekrar edildiği, bazı üniversitelerde ayrı olarak verilen derslerin birleştirilerek tek ders altında sunulduğu bir öğretim programı yapısı belirlemektedir. Açılan derslerin önemli bir kısmı turist rehberi meslek tanımındaki gereksinimleri karşılamaya yöneliktir. Buna karşın birçok üniversitede dersler seçmelidir ve bu durum mesleki yeterliliği sağlamaya yönelik derslerin yerine farklı dersleri alarak da turist rehberliği çalışma belgesi almaya hak kazanmaya olanak sağlamaktadır.

Kültür turizmi rehberliğinin dışında farklı uzmanlık alanlarına yönelik yetkinlik kazandırması beklenen derslerin sayısı oldukça sınırlıdır. Bununla birlikte tezsiz yüksek lisans programlarının öğrenme kazanımları, turist rehberliği alanında herhangi bir uzmanlaşmaya işaret etmemektedir. Ayrıca açılan derslerin öğrenme kazanımları ile uyumu/örtüşmesi de yeterli ve sağlıklı değildir. Bu durum öğrenim süresi daha kısa olan tezsiz yüksek lisans programına lisans derslerinin örtük bir biçimde yerleştirilmesi ve lisans öğreniminin eş değeri olan ancak daha kısa sürede tamamlanan bir süreçte –tıpkı sertifika programları gibi- turist rehberliği mesleği için yasal koşullardan birinin sağlandığı (Turist Rehberliği Meslek Kanunu, 2012) anlamına gelmektedir. Bu ise adil bir durum değildir. Turizm rehberliği eğitimi lisans düzeyinde verilirken, tezsiz yüksek lisans ile farklı bölüm mezunlarına kısa sürede ya sıkıştırılmış derslerle ya da rehberlik için alınması gereken dersleri almaksızın verilen bu hak, oldukça sorunludur. Bu durum üniversiteyi tezsiz yüksek lisans adı altında sertifika veren ve yetkilendiren kurumlara dönüştürmektedir.

Neoliberal politikalar, eğitimi alınıp satılan bir meta haline getirmiştir (Demirtaş & Özer, 2015). Levidow (2020), yükseköğretimdeki başlıca tehdit kaynağının özelleştirmeden ziyade piyasalaştırma olduğunu, piyasalaştırmanın da kurumların birer iş yeri gibi işletilmesi anlamına geldiğini ifade etmektedir. Kapitalizmle birlikte üretim, istihdam ve yaşam biçimleri değiştikçe, bireylerin ve toplumların öğrenme ve eğitim talepleri de artmakta; buna karşın eğitime ve bilgiye ulaşma yolları daha fazla ticarileşmekte, piyasaya daha fazla terk edilen eğitim ve bilgi edinme süreçleri, gelirlerinin bir kısmını ayırabilenlerin elde edebileceği bir ayrıcalığa dönüşmekte; sonuçta geniş kitleler eğitimden ve bilgiden dışlanmaktadır (Kaya, 2014:98). Tezsiz

yüksek lisans programlarının ücretli olması ve öğretim programlarındaki bu dağınıklık, turist rehberliği eğitiminin metalaştığını/piyasalaştırıldığını göstermektedir. Freire (1995), eğitim sistemini bankacı, öğretmeni yatırımcı, öğrenciyi ise yatırım olarak tanımlamıştır. Burada tezsiz yüksek lisans programına başvuran öğrenci de bir anlamda yatırımcıdır. Üniversite sınavlarından başarı elde edilerek girilen ve 4 yıl emek verilen lisans programları ile alınan yetki, tezsiz yüksek lisans programıyla, başka alanlardan gelen öğrencilere verilmektedir. Sonuç olarak, turist rehberliği tezsiz yüksek lisans programlarıyla Apple (1978)'in da ifade ettiği gibi, eğitim kurumlarının ekonomik yeniden üretim işlevini yerine getirdiğini ve eşitsizlikleri yeniden ürettiğini düşünmemek elde değildir. Ayrıca turist rehberliği lisans programları ile turist rehberi yetiştirilirken, başka lisans programlarından mezun olanları tezli/tezsiz yüksek lisansla; bununla birlikte kurslarla rehber olarak yetkilendirilmeye aday hale getirmek, işgücü niteliğini düşürerek turist rehberi sayısının artmasına neden olmanın yanı sıra, emeğin değerini de düşürmeye hizmet etmektedir. Bu haliyle turist rehberliği mesleği için herkesin yetki alabileceğini, turist rehberliği mesleğinin açık ve örtük müdahalelerin kolay hedefi haline gelebileceğini değerlendirmek mümkündür.

Lisansüstü düzeyde verilen eğitiminden beklenen, uzmanlık düzeyinde bilgi ve beceri kazandırmasıdır. Dolayısıyla turist/turizm rehberliği tezsiz yüksek lisans programlarının uzmanlığa dayalı planlanması gerekmektedir. Programa başvuru koşulları, programın öğrenme kazanımları ve öğrenme kazanımlarına göre şekillenecek öğretim programları uzmanlık ilkesine dayalı olmalıdır. Örneğin; turist rehberliği tezsiz yüksek lisans programları, yalnızca turizm rehberliği bölümü lisans mezunlarının başvuru yapabileceği hale getirilmeli; turist rehberliğinde uzmanlığa olanak sağlayacak (doğa, inanç, sağlık, protokol, macera, kongre, spor turizmi rehberliği vb...) öğrenme kazanımlarına ve öğretim programına sahip olmalıdır. Gelecekte, turist/turizm rehberliği tezsiz yüksek lisans programlarının uzmanlık ilkesi çerçevesinde oluşturulmasına yönelik araştırmaların yapılması önerilmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Teşekkür: Katkılarından dolayı hakemlere teşekkür ederiz.

Destek Bilgisi: Herhangi bir kurum ve/veya kuruluştan destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Etik Onayı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Güncel Turizm Araştırmaları

Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazar(lar)ına aittir.

Bilgilendirilmiş Onam Formu: Tüm taraflar kendi rızaları ile çalışmaya dâhil olmuşlardır.

Etik Kurul Onayı: Çalışma kamuya açık ikincil verilerin kullanılmasıyla oluşturulmuştur.

Araştırmacıların Katkı Oranı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Veri Kullanılabilirlik Beyanı: Araştırma verileri paylaşılmamıştır.

KAYNAKÇA

- Acar, V., & Okul, T. (2022). TUREB 2020 kış uygulama gezisine katılan turist rehberi adaylarının memnuniyet durumlarını belirlemeye yönelik bir odak grup çalışması. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 12(3), 645-668. <http://dx.doi.org/10.14230/johut1283>
- Ak, S., & Soybalı, H. (2021). Turist rehberliği tezsiz yüksek lisans eğitimi: Dersler ve akademisyenler üzerine bir araştırma. *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)*, 4(2), 119-142. <https://doi.org/10.34090/tured.1035165>
- Akgül, O., & Aktaş, A. C. (2023). Turist rehberlerinin ve rehber adaylarının yabancı dil sınavı başarıları üzerine bir değerlendirme. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7 (1), 192-203. <https://doi.org/10.32572/guntad.1188869>
- Aksoy, Z. (2020). Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki üniversitelerde öğrenim gören turizm rehberliği bölümü öğrencilerinin İngilizcenin 4 temel dil becerisine yönelik öz yeterlik inançlarının incelenmesi (Yüksek lisans tezi, Batman Üniversitesi). <https://earsiv.batman.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12402/2448?locale-attribute=en>
- Altürk, A., Yel, G., Arık Yüksel, T. & Balcı, U. (2016). Turizm fakülte ve yüksekokullarında yabancı dil eğitimi. *International Periodical For The Languages, Literature And History of Turkish Or Turkic*, 11(3), 139-150. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9201>
- Apple, M. (1978). Ideology, reproduction and educational reform. *Comparative Education Review*, 22(3), 367-387.
- Aşkın, S. (2020). Turist rehberliği lisans eğitiminin akademisyenler, turist rehberleri ve lisans bölümü öğrencilerinin bakış açısı ile değerlendirilmesi: karşılaştırmalı bir analiz (Yüksek lisans tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Atay, L., Güvenç, A., & Bozdoğan, S. (2022). Turist rehberliği programlarındaki öğretim elemanlarına ve öğretim planlarına yönelik bir değerlendirme. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 1-26. <https://doi.org/10.37847/tdtad.1022630>
- Bağdat, F., Yerli, Y., Yılmaz, B., Saraç, Ö., & Pamukcu, H. (2022). Lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin kariyer planlama davranışlarının belirlenmesi: AKÜ ve SUBÜ karşılaştırmalı örneği. *Journal of New Tourism Trends*, 3(2), 177-194.
- Bilgin, N. (2014). Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi (3. Baskı). Siyasal Kitabevi.
- Cansu, E., & Tanrısever, C. (2020). Turist rehberlerinin yabancı dil eğitimleri üzerine bir araştırma. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 9(1), 26-44.
- Ceylan, S. (2008). Demokrat parti iktidarı döneminde üniversite eğitimi (1950-1960). (Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Corbin, J. & Strauss, A. (2008). Basics of qualitative research: techniques and procedures for developing grounded theory (3rd. ed.). Thousand Oaks: Sage (Original work published 1999).
- Cömert, M. (2014). Turizm eğitimi alan öğrencilerin sektörde çalışmak istedikleri alanlar ve sektördeki istihdamda cinsiyet ayrımcılığıyla ilgili düşünceleri. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, (1), 50-62.

- Çakmak, T. F., & İstanbullu Dinçer, F. (2018). Turist rehberliği bölümleri ders programlarının "Türk Kimliği" açısından incelenmesi. *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 2(2), 67-75. <https://doi.org/10.30625/ijctr.481405>
- Çelikkanat Paslı, N. & Paslı, M. M. (2022). Turist rehberliği lisans bölümlerinde verilen yabancı dil derslerinin incelenmesi. *Avrasya Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 21-30.
- Çokal, Z., Yılmaz Dalkılıç, F., & Büyükkuru, M. (2019). Türkiye'de lisans düzeyindeki turizm rehberliği bölümlerinin staj yönergelerinin mesleğe uyumunun incelenmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(20), 202-218. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.664270>
- Çokişler, N. (2021). Müfredatların şekillenmesinde turist rehberliği kursları. *Journal of Gastronomy, Hospitality And Travel*, 4(2), 695-710. DOI: 10.33083/joghat.2021.104
- Çokişler, N. (2022). Turist rehberliği bölümleri için önerilen müfredatlar: Bir içerik analizi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 664-678. <https://doi.org/10.32572/guntad.1111921>
- Demirdağ, Ş. A. (2022). Sürdürülebilir turizm kapsamında ingilizce eğitiminin yeri ve önemi: Eleştirel bir yaklaşım. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 251-262. <https://doi.org/10.32572/guntad.1033696>
- Demirtaş, H., & Özer, N. (2015). Eleştirel kuram açısından eğitim ve eğitim yönetimi. *Journal of Teacher Education and Educators*, 4(2), 206-227.
- Eker, N. (2015). Profesyonel turist rehberleri bakış açısıyla turizm rehberliği eğitim müfredatlarının uygulama yeterliliği (Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Eker, N., & B, Zengin. (2016). Turist rehberliği eğitiminin değerlendirilmesi: profesyonel turist rehberleri üzerine bir uygulama. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 65-74.
- Erkol Bayram, G. (2016). Yabancı dil öğretim yöntemlerinin turizm rehberliği eğitimi açısından incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 136-147.
- Eser, S. (2020). Lisansüstü turizm rehberliği eğitimi üzerine bir durum analizi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 8(4), 2956-2984. <https://doi.org/10.21325/jotags.2020.746>
- Freire, P. (1995). Ezilenlerin pedagojisi (2. Baskı). (D. Hattatoğlu & E. Özbek, Çev.). Ayrıntı Yayınları (Orijinal eserin basım tarihi 1991, 1. Baskı).
- Gül, T. (2012). Türkiye'deki turizm rehberliği öğretim programlarının değerlendirilmesi (Yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Güven, Ö. Z., & Ceylan, U. (2014 Kasım). Lisans ve ön lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren okullardaki müfredatların turizm rehberliği meslek yönetmeliğine uygunluğunun incelenmesi. 15. *Ulusal Turizm Kongresi*, Ankara, Türkiye.
- Güzel, Ö.F., Kalın, V., Nacak, E., & Bilgi, E. (2019). Turist rehberi adaylarının 2019 yılı eğitim uygulama gezisine yönelik algıları: Nitel bir araştırma. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 575-595. DOI: 10.26677/TR1010.2019.179

- Ilgaz, S., & Çakar, M. (2002). Turizm eğitimi alan öğrencilerin staj problemleri: Başkent üniversitesi iibf turizm işletmeciliği bölümü öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırma. *Turizm Eğitimi Konferans-Workshop*, Ankara, Türkiye.
- İşçeli, Z., & Kılıç, G. (2018). Lisans düzeyinde turizm eğitimi veren fakültelerin müfredatlarının incelenmesi. *Turist Rehberliği Dergisi*, 1(1), 41-56. <https://doi.org/10.34090/tured.442067>
- Kardaş, K. (2020). Turizm rehberliği bölümleri için araştırma ve müfredat kapsam önerisi (Yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=qXEAutpoySKc0dr_1pV17A&no=FJ5rB4-tlkpJIGTwdrRQjg
- Kaya, H. (2014). Küreselleşme sürecinde yaşam boyu öğrenme ve yetişkin eğitimi gerçeği. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 9(2), 91-111.
- Korkmaz, U. (2019). Turist rehberliği uygulama gezisi üzerine karşılaştırmalı bir araştırma (Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Kuşluyan, S., & Çeşmeci, N. (2002 Aralık). Türkiye’de turist rehberliği eğitiminin sorunları ve yeniden yapılandırılması (Sözel Bildiri). *Turizm Eğitimi Konferansı*, Ankara, Türkiye. https://avesis.erciyes.edu.tr/yayin/5b142abe-340e-40f6-bca0_dbee462dd602/turkiyede-turist-rehberligi-egitiminin-sorunlari-ve-yeniden-yapilandirilmesi
- Kuşluyan, S., & Kuşluyan, Z. (2000). Perceptions and attitudes of undergraduate tourism students towards working in the tourism industry in turkey. *Tourism Management*, 21(3), 251-269. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(99\)00057-6](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(99)00057-6)
- Kürkçü, M. (2018). Rehber adayları gözünden turist rehberliği bölümleri ders programları ve uygulamalardaki yanlışlıklar. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 8(2), 437- 449. DOI: 10.13114/MJH.2018.433
- LEÖY (2023). Lisansüstü eğitim enstitüsü ve öğretim yönetmeliği. resmî gazete tarihi: 20.04.2016 resmî gazete sayısı: 29690. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=21510&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> profil adresinden 21 Aralık 2023 tarihinde alınmıştır.
- Levidow, L. (2020). Neoliberalizm, muhalif bir seçki (3. Baskı). (Ş. Başlı & T. Öncel. Çev.). Yordam Kitap (Orijinal eserin basım tarihi 2007, 1. Basım).
- Manav, A., & Soybalı, H.H. (2020). Turist rehberi adaylarının uygulama gezilerinden beklentilerinin ve memnuniyet düzeylerinin araştırılması. *Turist Rehberliği Dergisi*, 3(1), 18-31. <https://doi.org/10.34090/tured.738056>
- Merriam, S.B. (2013). Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber (3. baskı). (S, Turan. Çev.). Nobel Akademik (Orijinal eserin basım tarihi 2013, 1. Baskı).
- Namal, Y., & Karakök, T. (2011). Atatürk ve üniversite reformu 1933. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(1), 27-35. DOI: 10.5961/jhes.2011.003
- Olçay, A. (2008). Türk turizmde eğitimin önemi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 381-390.

- Ön Esen, F., & Gülmez, M. (2018). Turist rehberliği yurtiçi uygulama gezilerinin öğrenciler açısından önemi: Akademisyenler ve turist rehberleri üzerine bir araştırma. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 15(2), 320-335.
- Özata, M. (2013). *Atatürk, bilim ve üniversite* (3. Baskı). TÜBİTAK Yayınları.
- Özsoy, A., & Çokal, Z. (2021). Kültürel miras eğitimi açısından turizm rehberliği bölümlerine yönelik müfredat incelemesi. *Turist Rehberliği Dergisi*, 4(2), 106-118. <https://doi.org/10.34090/tured.1030121>
- Pelit, E., & Katırcıoğlu, E. (2018). Turist rehberliği mesleğinde taraflar açısından yaşanan sorunlar üzerine bir değerlendirme. *Turist Rehberliği Dergisi*, 1(2), 74-94. <https://doi.org/10.34090/tured.486198>
- Pelit, E., Çoban, E., & Tomakin, B. N. (2023). Turist rehberliği eğitiminde yaşanan sorunlar üzerine bir değerlendirme. *Turist Rehberliği Dergisi*, 6(1), 52-80. <https://doi.org/10.34090/tured.1297309>
- Pelit, E., Kabakulak, A., & Zorlu, Ö. (2019, May). Evaluations of students of tourist guidance for summer internship: The example of afyon kocatepe university. *Innovation and Global Issues Congress V*, Ankara, Türkiye.
- Rosovsky, H. (2000). Bir dekan anlatıyor (14. Baskı). (S. Ersoy, Çev.). TUBİTAK Yayınları (Orijinal eserin yayın tarihi 1994, 1. Baskı).
- Solmaz, S. A. (2019). Türkiye'de turizm eğitim-öğretiminde karşılaşılan sorunlar üzerine bir inceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(63), 853-866. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3282>
- Şahin B., & Şahin, S. (2007 Kasım). Türkiye'de turist rehberliği eğitimi: yaygın ve örgün alanların görüşlerinin karşılaştırılmasına yönelik bir uygulama. *Çeşme Ulusal Turizm Sempozyumu*. İzmir, Türkiye.
- Taş, E. (2019). Lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitiminde mesleki ingilizce dersine yönelik bir değerlendirme (Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Temizkan, R., & Ergün, B. (2018). Türkiye'de turist rehberliği öğretiminin değerlendirilmesi. *Turist Rehberliği Dergisi*, 1(2), 95-104. <https://doi.org/10.34090/tured.475325>
- Temizkan, R., & Timur, B. (2020). Türkiye'deki turist rehberliği eğitim modellerinin karşılaştırmalı bir analizi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 3550-3569. DOI: 10.26677/TR1010.2020.578,
- TUREB (2023). Turizm rehberliği güncel veriler. <https://www.tureb.org.tr/tr/RehberIstatistik/profil> adresinden 21 Aralık 2023 tarihinde alınmıştır.
- Turist Rehberliği Meslek Kanunu (2012). Resmi gazete tarihi: 22/06/2012 resmi gazete sayısı: 28331 <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6326.pdf> profil adresinden 21 Aralık 2023 tarihinde alınmıştır.
- Ural, A. (2009). İçindeki üniversite. *Eleştirel Pedagoji*. (1), 72-85.
- Ural, A., & Aksay, O. (2005). Ortaöğretim okullarında öğretmen morali. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 141-164.

- Üzümcü, T. P., Alyakut, Ö., & Günsel, A. (2015). Turizm eğitimi alan öğrencilerin, mesleğin geleceğine ilişkin bakış açıları. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(33), 179-199. <https://doi.org/10.31795/baunsobed.645453>
- Yazar, T., & Averbek, E. (2018). 1933 Üniversite reformundan günümüze Türkiye’de üniversitelerin tarihsel gelişimi. *Turkish Studies (Elektronik)*, 13(4), 1341-1360. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12711>
- Yenipınar, U., & K. Kardeş, (2019). Turizm rehberliği bölümleri müfredat geliştirme önerisi. *Journal of Travel and Tourism Research*, 15(15), 1-26.
- Yenipınar, U., & Zorkirişçi, A. (2013). Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerinde turist rehberliği eğitimi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 111-136.